

Statsminister
Gro Harlem Brundtland

Kontroller mot
fremføring

NORDKALOTTKONFERANSEN
Tromsø, 28. august 1992

NORDKALOTTEN OG NORGE I DET NYE EUROPA

Det sier mye om den internasjonale utviklingen de senere årene at det er de store endringene i Europa - i vest som i øst - som setter Nordkalottens fremtid på dagsorden. For det er ikke bare landene som skal finne sin plass i det nye europeiske samarbeidet, det er i høyeste grad også regionene.

Dette har Nordkalottkomiteen selv vært opptatt av, og mulighetene i møte med Europa står i fokus på denne konferansen. Forandringene i Europa har også blåst nytt liv i samarbeidet på Nordkalotten. Nå er det ikke bare det interne samarbeidet mellom folkene i det nordlige Norden det handler om, nå åpner det seg nye spennende oppgaver for forholdet mellom Nordkalotten og det store Europa omkring oss. Det gir nye perspektiver for all vår satsing her i Nord, for næringsliv, samferdsel, reiseliv, miljø, kultur og opplæring.

Ved inngangen til et nytt århundre opplever vi - ikke bare her i Nord - en ny interesse for det viktige og mangfoldige samarbeidet på tvers av landegrensene. På mange måter er vi i ferd med å trekke frem igjen en samarbeidsform som spilte en viktig rolle tidligere i historien. Samarbeidet mellom folkene på Nordkalotten går langt tilbake i tiden. Men Nordkalottens nyere historie er i stor grad historien om hvordan nasjonalstatene og storsamfunnene i sør gjorde seg gjeldende i nord og la et nytt grunnlag for kulturelt og økonomisk samkvem i regionen.

Vi finner også andre dype skillelinjer i nord som har sitt utspring i sør. Det gamle europeiske religiøse skillet fra rundt år 1000 skulle få stor betydning for kontakten mellom befolkningsgruppene i det nordlige Europa. I vest fikk man den romersk-katolske kirken og i øst det ortodokse motstykket, slik at Varanger ble møtested for to religiøse og kulturelle regioner. Denne skillelinjen kom i store trekk til å følge den øst/vest-delingen av området som var et resultat av den kalde krigen.

Nå skal de nordiske land - og Norden med sine regioner, finne sin plass i et nytt Europa. Vi skal sørge for at interessene til de nordligste delene av kontinentet blir hørt. Det er ikke Europa som skal komme hit til Nord, det er vi i Nord som skal sette vårt rettmessige preg på Europa.

Sett fra norsk side står vi overfor tre sentrale utfordringer for Nordkalotten:

- Vi skal gi vårt bidrag til samarbeidet i Nord ved å videreutvikle Nord-Norge som en robust og verdiskapende landsdel.
- Sammen med resten av Norden skal vi møte utfordringene som fra kommer sør, der EF videreutvikler sitt samarbeid på en måte som påvirker alle de nordiske land.
- Sammen med resten av Europa, og med forankring her i Nord, skal vi møte utfordringene som kommer fra øst, fra åpningen av den russiske grensen og alle mulighetene som ligger i utvidet samarbeid med det nordlige Russland.

**

Til tross for de lange avstandene, har Nord-Norge flere berøringspunkter til Europa enn mange andre deler av landet. Bosettingen i Nord-Norge er historisk sett sterkere knyttet til internasjonal handel enn noen annen del av Norge. Fiskeriene i landsdelen er en av våre fremste eksportnæringer. Hele nitti prosent av all fisken vi henter opp av havet selges til utlandet, og 3/4 av eksporten går til det vest-europeiske markedet. I 1991 eksporterte vi fisk og fiskeprodukter for 15 milliarder kroner, noe som gjør fisk til fastlands-Norges tredje største eksportnæring.

Vårt mål er å sikre en verdiskapning som er nødvendig for å skape lønnsomme arbeidsplasser og sikre velferden. Da må vi fornye industrien og næringslivet slik at vi får flere og tryggere ben å stå på. Det gjelder i sør som i nord. Her i Nord skal vi trygge bosettingen ved å satse på en robust verdiskapning som kan utnytte våre kunnskaper, erfaringer og naturressurser. Da er det viktig at det vi skaper kan selges på markedet utover vårt eget. Vå evne til å lykkes på markedene ute er det beste mål på om vi greier å utnytte våre ressurser godt nok.

Fiskerinæringen står helt sentralt. Vi må sikre ressursgrunnlaget, og øke foredlingen av de maritime råstoffene. Og vi må ha fri adgang til markedene. Med EØS-avtalen får vi en forbedret adgang, men vi er ennå ikke kommet helt i mål. EFs tollsatser for bearbejdede produkter har i praksis flyttet arbeidsplasser fra Norge til EF-landene. Vårt mål er å få frihandel med fisk slik at vi kan utvikle de arbeidsplassene som våre ressurser gir grunnlag for. EØS-forhandlingene viste at det nok bare er et EF-medlemskap som kan sikre fullt gjennomslag for det kravet.

Vi må fortsette den meget lovende satsingen på reiselivet som landsdelen har lykkes med i de siste årene. Tallene antyder at det fant sted 30% økning i reiselivet i fjor, og at det ligger an til nye 30% i år. Det kan føre til at vi på få år dobler reiselivets betydning som verdiskaper i Nord.

Vi må satse på kompetanseutvikling tilpasset lokale behov. Her i Nord må vi møte behovene i de små og mellomstore bedriftene der fagopplæring er særlig viktig. Vi må bidra til økte nyetableringer og ikke minst - vi må utdanne ungdommen til en fremtid i det nord-norske yrkeslivet.

Oljen har betydd mye for Norge, både for sysselsetting og økonomi de siste 20 årene. Men oljen er en ikke fornybar ressurs og en usikker inntektskilde. I et historisk perspektiv er dette Norges viktigste naturressurser: Vannkraften, fisken - og den innsats og kunnskap menneskene representerer. Det høres rart ut i dag, men i historisk perspektiv blir oljen en parentes - riktignok viktig, men likevel en parentes.

Så må vi også skille mellom olje og gass. Norge vil være en gassnasjon langt lenger enn en olje-nasjon. Og greier vi å drive frem prosjekter med akseptabel lønnsomhet, åpner det seg store muligheter for gassproduksjon utenfor kysten av Nord-Norge. I neste århundre kan Nord-Norge fremstå som Europas gass-region.

**

I de siste årene har markedet i Europa endret seg. EFs indre marked vil stå ferdig fra 1. januar 1993. I dag arbeider landene for å få felles spilleregler for handel og støtteordninger - det skjer i GATT, i EFTA og i EF. Det er ikke nok bare å ha regler i hvert enkelt land når varer, tjenester og kapital beveger seg på tvers av landegrensene.

Dette vet vi av erfaring: Da trenger vi politiske vedtak, lover og regler som kan styre utviklingen. Hvis vi ikke har regler, er det altfor ofte den uklare makten som råder.

Det er dette som er selve begrunnelsen for det nye samarbeidet mellom EFTA og EF: Med EØS-avtalen sørger vi for at et felles regelverk som setter rammer for markedet, ikke bare i hvert enkelt land, men i hele Vest-Europa. Dette er aller viktigst for de små landene.

Så sier noen at det er et bedre alternativ å fortsette som før, med den frihandelsavtalen vi inngikk med EF i 1973. Men i dagens Europa går det ikke an å fortsette som før. Om vi som det eneste nordiske og vest-europeiske landet skulle stå utenfor EØS, ja da ville vi få de virkelig store forandringene. Et slikt valg vil slett ikke føre til at det blir mindre konkurranse eller mindre krav til omstillinger. Dette er det bred enighet om: Vi er medlem av EFTA og GATT. Norge har hatt og vil ha en åpen økonomi. Ingen kommer utenom at Norge er avhengig av å få solgt til markeder utenfor Norge. Dette vet alle, men underlig nok har det en tid vært mulig å nå fram med et svært så urealistisk budskap om et Norge som er seg selv nok.

Noen har foreslått at vi bør skjerme oss ved å innføre tollbarrierer, ikke bare på import, men også på eksport. Men skal vi gjøre det, må vi trekke oss fra en lang rekke internasjonale forpliktelser vi gjennom mange år har påtatt oss fordi det har vært i vår egen interesse. Resultatet ville ha vært at vi stengte norsk økonomi inne. Da ville vi ramme tusenvis av arbeidsplasser og frata oss alle muligheter til å sikre både velferden, miljøet og en rettferdig fordeling.

Nå har Stortinget begynt behandlingen av denne viktige avtalen som trenger 3/4 flertall for å bli godkjent. Vi skal aktivt møte de mange mulighetene denne avtalen åpner. Noen har brukt sin tid utelukkende på å lete etter begrensningene. Jeg tror mange har fått nok av påstandene om at Norge ikke hører hjemme i et samarbeid med samtlige andre vest-europeiske land - at ikke vi har forutsetninger til å klare oss i et åpent Europa. Vi skal delta i EØS og ivareta norske interesser. Ingen andre gjør det for oss om vi står utenfor. Det tror jeg tre fjerdedeler av stortingsrepresentantene er enige i.

**

Utviklingen i Europa har ført til store nye utfordringer for alle de nordiske landene, og for det nordiske samarbeidet. Fra 1993 vil alle de nordiske landene delta i EØS-samarbeidet. Tyve år etter at vi måtte gi opp forhandlingene om et nordisk hjemmemarked, står vi nå ved målet. Med EØS-avtalen får vi for første gang et effektivt nordisk hjemmemarked. Dermed blir EØS-avtalen den viktigste nordiske samarbeidsavtalen på lang tid.

Slutten på den kalde krigen har gjort det mulig for de nøytrale landene å delta i hele bredden av europeisk samarbeid. Nå ser Østerrike og Sveits og våre nordiske naboer Sverige og Finland sine interesser best tjent med medlemskap i EF.

Det vi opplever er historisk. For første gang på flere hundre år har de nordiske landene Danmark, Finland, Island, Sverige og Norge felles interesser i å delta i et nært samarbeid med resten av Europa om økonomi og handel, utenrikspolitikk og sikkerhetspolitikk.

Hele Europa er i forandring. I vest handler det om utvikling av former for samarbeid - EØS eller EF-medlemskap. I øst leter landene etter veier å gå for å sikre demokratiet og redde miljøet. I Jugoslavia ser vi opprørende utslag av hat, vold og uforsonlig strid.

I dette Europa har også vi i Norden et ansvar for å bidra til å sikre fred og sikkerhet. Vi må åpne oss mot det øvrige Europa, ikke lukke oss inne i vår egen krets. Våre land er bærere av demokratiske og sosiale tradisjoner som kan spille en viktig rolle for å sikre overgangen til demokrati og markedsøkonomi i Sentral og Øst-Europa.

I Vest-Europa har vi funnet samarbeidsformer som har bilagt historiske konflikter og sikret fred. Midt oppe i diskusjonen om økonomi og handel kan det være verdt å huske at EF fra opprinnelsen først og fremst skulle sikre freden. Nå oppgaven å styrke og viredeutvikle dette samarbeidet, også østover.

Utfordringene fra Europa får betydning for det nordiske samarbeidet - mellom landene, og mellom regionene som her på Nordkalotten. Vi har opplevet at stadig flere av de saker som vi tidligere håndterte innenfor den nordiske kretsen, nå får sin naturlige forankring i bredere europeiske fora.

Det er en styrke for de nordiske land - og ikke en svakhet for det nordiske samarbeidet at vi nå kan arbeide med flere europeiske land om saker som opptar oss her i Norden. Men samtidig er det blitt klart for oss at vi må innrette det nordiske samarbeidet etter nye behov. Dette har vært utgangspunktet for at de nordiske statsministrene ba sine personlige representanter om en nyvurdering av det nordiske samarbeidet i møte med europeiske utfordringer.

I forrige uke mottok vi gruppens rapport. Den legger fram som sin konklusjon en vurdering jeg fullt ut stiller meg bak: Det nordiske samarbeidet, det formelle og det uformelle, vil bli stadig viktigere - dersom vi greier å rette det inn mot de behovene vi nå møter.

Mange av de oppgavene vi tidligere møtte på nordisk nivå kan vi nå ta opp i bredere europeiske fora. Det frigir samtidig ressurser til andre oppgaver. Samtidig betyr deltakelsen i EØS og EF nye oppgaver som ikke bare stiller krav til hvert enkelt nordisk land, men til hele Norden samlet.

På denne bakgrunn ser Statsministrene to hovedoppgaver for samarbeidet i årene fremover: Vi vil styrke det nordiske samarbeidet på områder av genuint felles nordisk interesse. Og vi vil bygge ut det politiske samarbeidet om europeiske og regionale samarbeidsspørsmål for å støtte landenes deltakelse i EØS og EF-samarbeidet.

Fra regjeringenes side er ambisjonen klar: Vi vil at regjeringene skal prioritere det nordiske samarbeidet sterkere, og at statsministrene skal ta direkte ansvar for å trekke opp hovedlinjene, slik vi gjør det i hvert enkelt land, og slik våre nasjonalforsamlinger har rett til å forvente. Vi vil ha mer politikk og mindre papir. Behovene skal styre samarbeidet. Dette er en gjennomgående utfordring for det nordiske samarbeidet, også her på Nordkalotten. Det er jo også det Nordkalottkomiteen føler når den sier at det kan bli for mye papir og for lite resultater. Vi trenger en klarere prioritering av både prosjekter og virksomheter.

I den nye satsingen på nordisk samarbeid legger vi særlig stor vekt på en styrking av kultursamarbeidet. I en tid da landene skal delta sterkere i europeisk samarbeid, trenger vi en klarere markering av nordisk kultur, identitet og tilhørighet.

Norden er en liten, men sammensveiset kulturkrets. Men utfordringene er mange fra den internasjonale medieutviklingen.

Derfor vil vi satse mere ressurser på et mer synlig kultursamarbeid. Det er en støtte for oss alle å ha en felles nordisk trygghet i ryggen når vi skal delta i samarbeidet med resten av Europa.

I en slik kulturell markering er det viktig at vi også fremhever regionale karaktertrekk. For også regionene vil inngå i et bredere europeisk samarbeid. Om europeisk samarbeid bare var et anliggende for regjeringene ville det lett bli oppfattet som noe fjernt. Ved å stimulere til kontakter mellom regionene får samarbeidet sterkere lokal forankring slik at vi kan mobilisere lokale krefter og engasjement også i den uformelle sektor.

Det nordiske samarbeidet får nå en form som vil passe inn i forhold til våre behov i EØS, men som også vil virke hvis samtlige eller flertallet av landene blir medlemmer av EF. Det vil vi ikke idag. Likevel kan vi ikke fornekte at det nordiske samarbeidets framtid vil bli påvirket av landenes tilknytning til EF. Hvis Sverige og Finland går inn i EF og Norge blir stående utenfor, vil vi jo oppleve at EF-grensen går tvers gjennom Nordkalotten.

Fra norsk side kan vi oppleve at fiskeråvarer går til Sverige og Finland for bearbeiding innenfor EFs tollmurer. Hvis Sverige lykkes i å senke matvareprisene med 30% kan vi få tidenes største handelslekkasje over svenske-grensen. Og med ulik tilknytning til EF kan vi oppleve at landene vil ha ulikt syn på hvordan vi bør prioritere og innrette det nordiske samarbeidet, også på regionalt nivå.

Med et samlet Norden i EF får Nordkalottssamarbeidet med sine lange tradisjoner helt nye muligheter innenfor rammene av europeisk samarbeid. Nordkalottssamarbeidet er i dag det nordligste regionale samarbeidet i Europa og vil kunne bringe inn en helt ny regional dimensjon i EF. Siden 1972 har EF-landene utviklet en regional-politisk tenkning som på mange områder går lengre enn vår nordiske tradisjon i synet på regionenes rolle. Regionene oppfordres til selv å trekke opp linjene for sin egen utvikling.

Nordkalottssamarbeidet har allerede tatt utfordringen. Det regionale samarbeidet har fått sitt europeiske vindu, tittelen på samarbeidsåret 1991 var dekkende: Til Europa gjennom Kalottssamarbeidet.

**

Spørsmålet om norsk EF-medlemskap er gjenstand for aktiv diskusjon, særlig her i Nord.

Det er nok mange forbindelseslinjer mellom den norske diskusjonen om Nord- Norges framtid, og den nord-norske befolkningens syn på landsdelens framtid ved et norsk EF-medlemskap. De viktigste politiske temaene på den nord-norske dagsordenen, enten det er i vår interne politiske debatt eller i Europadebatten, er knyttet til fiskerinæringen, landbruket og distriktenes framtid.

Fiskeriressursene står helt sentralt for befolkningen i Nord-Norge. De politiske målsettingene er det bred enighet om i vårt land: Vi må bevare hovedtrekkene i bosettingen, verne om ressursgrunnlaget og sikre gode og trygge arbeidsplasser i fiskerieringen.

Frykten for å miste ressursene var en hovedgrunn for at nær 80% av befolkningen i de tre nordligste fylkene stemte nei til EF i 1972. Jeg tror EF-landene først i ettertid forsto hvor avgjørende dette spørsmålet var og er for Norge. Ledende EF-politikere har senere på 70-tallet erkjent at EF burde ha vist større imøtekommenhet i forhandlingene den gang.

Norge som fiskerinasjon har opplevd store forandringer siden 1972. Utvidelsen til 200-mils fiskerisone gav oss tilgang på nye store havområder og nye store ressurser. Men samtidig har vi opplevd en dramatisk utvikling i ressursituasjonen. 80-årenes overfiske har demonstrert hvor følsom balansen er i havet, og den har vist oss at kortsiktig uforstand - også fra vår side - kan ha langsiktige konsekvenser.

Vi er en fiskeripolitisk stormakt, og det vil vi være oss bevisst. Retten til fiskeriressursene har betydning for bosetting og arbeid i hele Kyst-Norge. Den retten skal vi selvsagt ikke gi fra oss, men satse sterkt på.

I eventuelle forhandlinger om EF-medlemskap vil vi stille helt klare krav for å sikre naturgrunnlaget og de historiske rettighetene for norske fiskere. I dag står prinsippet om historiske rettigheter og rettighetene til kystfiskerne helt sentralt i EFs egen kvotefordeling. Flere land har interesser i at disse ordningene videreføres. Jeg har derfor tro på at vi kan sikre gode ordninger for Norge som ivaretar grunnleggende norske interesser, og som samtidig åpner nye muligheter for Kyst-Norge.

Når det gjelder utviklingen av landbrukspolitikken er våre målsettinger klare: Det skal drives landbruk over hele landet, og yrkesutøvere i landbruket skal ikke ha en lavere levestandard enn befolkningen for øvrig.

I de siste årene har vi lagt vekt på å vri støtten mot brukene i distriktene. Og tallenes tale tydelig, det er skjedd en klar inntektsframgang for største delen av distrikts-jordbruket som driver med melk og kjøtt.

Dette er en profil som ikke minst er blitt Nord-Norge til del. Mens melkebøndene i landsdelen i 1987 lå på 95% av gjennomsnittsinntekten, er de nå oppe i 120 prosent. Slik er det også for andre produksjoner: Vi gir prioritet til landbruket i Nord-Norge!

Mange spør om hvordan landbruket vil kunne utvikle seg om vi velger å bli medlem av EF. Et EF-medlemskap vil kreve betydelige omstillinger. Men også uavhengig av EF, blant annet som følge av GATT-forhandlingene, står landbruket overfor store omstillinger. Da må det være et viktig mål for oss å vinne forståelse for hvilken betydning landbruket har i Norge, særlig når det gjelder bosetting i distriktene.

Ser vi nærmere på landbrukets vilkår i Europa, så ser vi mange positive trekk. EF er på vei mot en reform der jordbrukets rolle defineres som noe mer enn bare matproduksjon. Det legges nå større vekt på miljø, bosetting og distriktsutvikling i bred forstand slik vi gjør det hos oss, og selv om landbrukspolitikken er et felles anliggende, så benytter landene i tillegg en rekke tiltak for å støtte sitt nasjonale jordbruk. Det vil selvsagt også vi gjøre. På slutten av 1980-tallet utgjorde nasjonal støtte i medlemslandene hele 180 milliarder kroner - det er nærmere halvparten av EFs samlede budsjettstøtte til jordbruket.

Ingen vil være i tvil om at vi driver jordbruk under helt andre betingelser enn i landene lenger syd i Europa. Det har alle de nordiske landene lagt vekt på å forklare landene i sør, og det ser nå ut som om de har oppfattet poenget.

I EF-kommisjonens vurdering av Sverige som søkerland ser vi at EF erkjenner at Sverige vil bringe arktiske og sub-arktiske regioner inn i Fellesskapet. Kommisjonen viser til at klimatiske og produksjonsmessige forhold for landbruket i nord varierer sterkt fra forholdene i sør. Her vises det til lav befolkningstetthet, ugunstige klimatiske forhold, lange transportveier og høyere produksjonskostnader. Støttetiltakene til disse områdene er nettopp begrunnet ut fra hensynet til distriktsutbygging, sysselsetting, nasjonal sikkerhet og naturvern.

Hvilken vekt skal vi så legge på denne vurderingen? Jeg tror den har stor betydning. Den viser at EFs egne fagfolk ser at det er forskjell på å drive jordbruk i sentrale strøk av Europa og i det høye nord. Og den viser at det samme fagmiljø ser at landbruket i Nord spiller en rolle utover matproduksjonen. Dere husker kanskje at vi for 1 1/2 år siden tok med oss Franz Andriersen til Finnmark?

EF er et Fellesskap i utvikling. Med Norden på innsiden får vi et nytt EF, et EF som også må gjenspeile at Fellesskapet har et nordlig område med sine spesielle kjennetegn.

EF forandret seg da Danmark, Storbritannia og Irland ble medlemmer i 1973 - da Hellas kom til i 1981 og da Spania og Portugal ble medlemmer i 1986. Landbrukspolitikken ble tilpasset på 70-tallet med nye regionale virkemidler til Storbritannia og Irland. Utvidelsen med Middelhavslandene førte til en vesentlig utvidelse av regionale ordninger.

På samme måte vil EF måtte finne fram til nye løsninger når det nordlige Europa skal forhandle om medlemskap. EFs regler er gjerne utviklet for områder der det er 2 km mellom tettstedene, gode kommunikasjoner og en variert næringsstruktur. Slik er det ikke i Nord, med store avstander, hardt klima og spredt bosetting. Denne forskjellen gjør det nødvendig at det utvikles et eget EF-regime for arktiske og subarktiske forhold.

Norge har kanskje et særlig behov for å forklare det øvrige Europa om at vår natur og vårt klima skiller seg ut. Det er for eksempel få dansker som vet at Norges tre nordligste fylker er tre ganger så stort som Danmark, men med bare 10 prosent av Danmarks befolkning. Mange utlendinger ser på Norge som en olje-nasjon, og har vanskelig for å forstå at det i store deler av Kyst-Norge ikke finnes noe næringsmessig alternativ til fisk. Dette inntrykket må vi rette opp, og det klarer vi bare dersom vi er med der våre europeiske naboer møtes.

I eventuelle forhandlinger med EF vil vi derfor ha viktige felles interesser med Sverige og Finland. Neste gang EF tar opp nye medlemmer kan det bli med Polen, Ungarn og Tsjekkoslovakia - land som har helt andre jordbruksinteresser enn vi. Skal vi kunne være med og sikre en trygg omstilling til en ny internasjonal virkelighet har vi derfor vår beste sjanse nå.

Men hva skjer med distriktpolitikken, vil den greie seg dersom Norge velger EØS eller EF-medlemskap?

Vi skal - og vi kan - videreføre høye ambisjoner for vår distriktpolitikk. Vi er stolte av den distriktpolitikken vi har stått for og den økte styrke den har betydd for vårt land. Vi vil ha en balansert sammensetning av folk bosatt i ulike deler av landet. Derfor må vi hele tiden være innstilt på å bruke og fornye de distriktpolitiske virkemidlene.

I EØS-avtalen har vi fått klare forsikringer om at de kriterier vi benytter som grunnlag for støtte til næringsliv i distriktene - med en kombinasjon av arbeidsmarked, levekår og spredt bosetting - kan føres videre. Det betyr at vi kan beholde de viktigste av de virkemidlene vi nå benytter, og at vi har rom for å utvikle nye.

Egentlig burde ikke dette overraske noen. I tillegg til den massive satsingen til fordel for utkantene som skjer gjennom EFs strukturfond, har alle EF-landene også sine egne regionalpolitiske støtteordninger.

Når vi dessuten fikk inn i EØS-avtalen at befolkningstetthet skal være en gyldig begrunnelse, har vi den fleksibiliteten vi trenger for å styrke næringsutviklingen ikke bare i Nord-Norge, men i alle deler av landet.

Heller ikke ved et EF-medlemskap har vi grunn til å frykte for våre muligheter for å føre en aktiv distriktpolitikk. Tvert i mot - vi kan få nye og sterkere rammer å arbeide innenfor. Det er en økende interesse for distriktene og deres muligheter innenfor EF-landene.

Slik utviklingen nå går er det naturlig å forvente at også norske distrikter ved medlemskap vil kunne nyte godt av støtte fra EFs regionalfond. Også det er gjenspeilt i Kommisjonens vurdering av Sverige - her vises det til at landet har klimatiske og geografiske forhold som vil øke regionale ulikheter i EF og som må tas hensyn til ved utformingen av EFs regionalpolitikk. De samme forhold må vi regne med også gjelder for Finland og Norge.

**

Den tredje store utfordringen for Nordkalotten i dag kommer fra øst, fra det nye Russland. I møte med denne utfordringen er det regionale perspektivet særlig viktig. Her kan den nye regionale tenkningen i EF bli en stor styrke for de nordiske landene.

Under den kalde krigen var Nordkalotten økonomisk amputert fordi området var avskåret fra et naturlig samspill med sitt russiske oppland i øst. Med årene er Nordkalotten blitt et grenseland mot noe som for mange fremsto som et ukjent landskap.

Men Nordkalotten har alltid hatt en historisk kime til å bli en ny samarbeidsåre i Europa. Når millioner av mennesker i Murmansk og Arkhagelsk fylker ser mot vest, så ser de Nordkalotten. Og store deler av nord-vest Russland har sin naturlig sjøveis tilknytning til Vest-Europa via Finnmark, som også blir porten for nord-øst passasjen når den åpnes for vanlig trafikk.

I dag kan Nordkalotten bli det viktige bindeleddet mellom det ressursrike nord-vest Russland og et samarbeidende Europa. Dette er ingen ny rolle sett med norske øyne. I det forrige århundre var det et nært samkvem mellom Nord-Norge og Arkhangelsk-området gjennom Pomor-handelen som begynte på 1700-tallet. Finnmark var porten mot øst og det var nær kontakt østover fra Nord-Norge. Vardø fikk fast skipsforbindelse til Arkhangelsk før det ble faste skipsruter til Sør-Norge. Vi kjenner til at folk fra Tromsø dro med båt til Arkhangelsk og med tog videre til Paris.

Folk i nord har forlengst fått øynene opp for de nye mulighetene og hvorledes de kan omsettes i økonomisk vekst og arbeidsplasser. Vi ser alt tegn til en ny optimisme og framtidstro som er viktig for hele Nordkalotten og for de nordiske land.

Fra norsk side har vi vært opptatt av å dra nytte av Nordkalottens gunstige geografiske plassering. Vi trenger samarbeid på mange områder, og vi trenger samarbeidskanaler på mange nivåer. Derfor la vi tidligere i år fram tanker om en Barentsregion, et utvidet regionalt samarbeid i nord som skal omfatte Nordkalotten og Murmansk og Arkhangelsk fylke. Mens Østersjøregionen er et samarbeid som er fokusert på de sørlige deler av Norden, vil Barentsregionen fokusere på de nordlige deler av Norden.

Kunne vi ikke så heller ha valgt å bygge direkte på Nordkalottsamarbeidet ved å utvide det med Murmansk og Arkhangelsk og eventuelt Karelen? Vår vurdering var at Nordkalottsamarbeidet er genuint nordisk, og bør forbli det. Hadde vi bygd Nordkalotten-samarbeidet, ville de russiske områdene bare kunne få observatør-status. Vi ønsker en likeverdighet mellom nordiske og russiske områder. Derfor lanserte vi Barentsregionen som et selvstendig opplegg. Men innenfor denne rammen vil Nordkalotten-samarbeidet spille en viktig rolle, slik den også vil gjøre det i forhold til EØS og EF.

Barentsregionen skal ha en sterk forankring i nord. Derfor har fylkene en selvstendig rolle i dette samarbeidet. I april undertegnet fylkesledelsen i Nordland, Troms og Finnmark, samt ledelsen i Murmansk og Arkhangelsk fylker en samarbeidsprotokoll som bl.a. etablerer en felles arbeidsgruppe som nå møtes jevnlig for å utvikle fylkes-samarbeidet.

Til neste møte i samarbeidsgruppen i Kirkenes i september 1992 er representanter for fylkesledelsen i Norrbotten og Lappland invitert. De har akseptert invitasjonen. Det betyr at fylkessamarbeidet snart kommer til å omfatte hele Nordkalotten.

I 1991 satte Regjeringen av 20 millioner kroner til den såkalte Aksjon Nabohjelp rettet mot nord-vest Russland. Disse midlene valgte vi å kanalisere via de nord-norske fylkene. Dette var første gang norske fylker har spilt en direkte rolle på Norges vegne i forholdet til andre land. Nylig har Stortinget bevilget 250 millioner kroner til samarbeid med reformlandene i øst. Det er forutsatt at nord-vest-Russland skal gis høyeste prioritet ved bruk av disse midlene. Antakelig vil en del av midlene gå til å virkeliggjøre lokale initiativ i nord. Også her vil vi satse på å gi fylkene en sentral rolle.

Fra russisk side er tankene om et nærmere samarbeid i Barentsregionen blitt positivt mottatt. På KSSE-møtet i Helsingfors i juli, gav president Jeltsin i sitt innlegg positiv støtte til de tanker jeg hadde presentert om Barentsregionen. Nå ser vi frem til et møte på utenriksministernivå i Kirkenes i januar 1993 der ministre fra Russland og de nordiske land vil delta.

Det mangler ikke på utfordringer. Den mest umiddelbare er knyttet til miljøsituasjonen på Nordkalotten. Nikkelverkene på Kola utgjør en stor trussel mot naturmiljøet ikke bare i Russland, men også i de nordiske naboland. I langt tid har vi fra norsk og finsk side arbeidet for å få i gang et samarbeid om rensetiltak ved nikkelverkene. Her venter vi på russisk oppfølging. Men vi presser på. Så en dag kommer det også noe ut på den andre siden.

Sikkerheten ved kjernekraftverkene og håndteringen av atomavfall gir også grunn til bekymring. Fra norsk side har vi lagt fram en syv-punkts plan for bedring av atomsikkerheten. Målet må være at kraftverket blir nedlagt, men inntil videre kan en rekke tiltak gi vesentlig bedret sikkerhet. Regjeringen har bevilget 20 millioner kroner til strakstiltak. Konkret vil vi bistå med moderne instrumentteknologi og opplæring av atomkraftverkets personale ved Institutt for Energiteknikk i Halden. Vi arbeider også for å styrke et norsk-russisk-finsk trekantsamarbeid for ytterligere bedring av sikkerheten.

Miljøsikring skal stå sentralt i det framtidige regionale samarbeid. Allerede i neste uke finner det sted et nordisk miljøvernministermøte i Kirkenes der også den russiske miljøvernministeren er invitert. Her knyttes det kontakter som kan få fortgang i det regionale miljøarbeidet som i så sterk grad også må omfatte vår nabo i øst.

Det er store muligheter for samarbeid om utnyttning av de rike ressursene i Barentsregionen. Nasjonal suverenitet over ressursene er en avgjørende forutsetning for et vellykket og tillitsfullt regionalt samarbeid. Fortsatt står vi overfor begrensninger på samarbeidet som følge av det uløste spørsmål om delelinje mellom Norge og Russland på kontinentalsokkelen. På norsk side ønsker vi derfor å holde det økonomiske samarbeidet på landjorden inntil videre. En viktig oppgave for russerne blir omstilling av den betydelige militære industri i området. For oss kan et samarbeid om omstilling være interessant, også fordi russerne sitter inne med kunnskap og teknologi som vi kan ha glede av. Det gjelder for eksempel dypvannsteknologi.

Det er ennå mye ugjort i Barentsregionen når det gjelder moderne infrastruktur, kommunikasjoner, finansielle strukturer osv. Det er ingen enkel sak å ruste opp en regional struktur tilpasset en ny politisk virkelighet. Men her ligger det mange spennende utfordringer for befolkningen på Nordkalotten.

Den kanskje viktigste oppgaven er å lære hverandre å kjenne på

Den kanskje viktigste oppgaven er å lære hverandre å kjenne på tvers av gamle skillelinjer. Forskjellige kulturer med liten kontakt gjennom de siste generasjoner skal finne nye samarbeids-mønstre. Her må folk i Nord selv vise vei. Vi vil legge vekt på å få bygd opp en kompetanse i Nord-Norge som gjør det lettere for landsdelen å dra nytte av de nye mulighetene.

I samarbeid med Universitetet i Tromsø utreder vi hvordan vi kan utvikle kompetansen i de nordlige landsdeler med tanke på Barentssamarbeidet. Her inngår forslag som styrking av språkundervisning i russisk som fremmedspråk til utvekslingsprogrammer for ungdom og etablering av nye fagmiljøer. Vi har også bestilt en utredning fra Nordisk samisk institutt om urbefolkningens situasjon og rolle i forhold til et framtidig Barentssamarbeid.

Allerede nå ser vi stadig spennende eksempler på de nye muligheter som åpnes. Det norske Televerket la opp en radiolinje til Murmansk for å gi bedre service for eksportbedrifter og forrretningsfolk. Det ble raskt knyttet 80 abonnenter i Murmansk til denne linjen som igjen ble direkte tilknyttet Vadsø teledistrikt. I løpet av høsten vil Televerket åpne en ny linje som vil sikre forbindelse for 3 500 abonnenter, og innen utgangen av 1993 vil det bli bygd linje til Arkhangelsk med mulighet for tilknytning til byene rundt Kvitesjøen.

Det åpner seg store perpektiver hvis man på denne måten kan bedre hele kommunikasjonsnettene i Barentsregionen, og senere kanskje delta i arbeidet med å modernisere teletjenester i det øvrige Russland. Dette kan åpne for eksport av utstyr og teletjenester som også kan skape vekst og arbeidsplasser i vår del av regionen.

**

Nordkalotten går en spennede fremtid i møte - med utfordringer fra sør og fra øst. Vi befinner oss langt mot nord, men samtidig i et europeisk knutepunkt der vest og øst for første gang kan møte hverandre i samarbeid.

Skal vi få til et slikt knutepunkt mellom de mindre nordiske landene og det store Russland er vår deltakelse i europeisk samarbeid av stor betydning. Vi vil trenge en sterkere europeisk ryggdekning når vi nå skal utvikle samarbeidet østover.

Russland er Europas sterkeste militærmakt, og landet går en usikker politisk og økonomisk framtid i møte. Vi kan hente trygghet i en situasjon der de russiske lederne vet at forholdet til Norge er en del av Russlands forhold til Vest-Europa.

Vi må unngå at miljøproblemene på Kola eller sikkerheten ved kjernekraftverkene ender opp som et norsk-russisk problem. Og fortsatt er det slik at vi selv må bidra til at Norges sikkerhet er en selvfølgelig del av Europas sikkerhet. Dette gjelder vel så mye når sikkerhetsbegrepet ikke lenger bare har militære dimensjoner, men også omhandler miljø, nasjonale spørsmål og økonomisk utvikling.

For Norden vil europeiske og regionale samarbeidsspørsmål by på stor muligheter i årene som kommer. Vi har lagt grunnlaget for at det nordiske samarbeidet kan gi de nordiske land - og de nordiske regioner - støtte og drahjelp i møte med et nytt og åpent Europa. Nå er det opp til oss alle å utnytte mulighetene. Jeg ønsker Nordkalott-samarbeidet lykke til!